

բարձր գնահատմանը, Գործքին յօդինուածութիւնը եւ նիւթին որպիսութիւնը գիրքը ծանօթացնելու ամեն դժուարութիւն կը բառնայ, թերթին մէջ սկզբնազարին վրայ արդէն ընդարձակագոյնս խոսուած ըլլալով մանրամասնութեանց ինչպիսի հարկ չենք տեսներ:

Ներածութեան մէջ (էջ 1—24) կը խօսի Հեղինակն բարբառագիտութեան ամենէն կարեւոր հարցերուն եւ այն պայմաններու վրայ, որոնց համեմատ շինուելու են բարբառագիտական ուսումնասիրութեանց ծրագիրները, մասնաւորաբար շատ հետաքրքրական է դասական եւ արդի հայերէն լեզուի մէջ եղած տարբերութեանց յօդինուածական յտառըբերութիւնը: Վերածութեան կը յաջորդէ Հայոց բնական լայնութիւնը եւ բարբառներու ճիշդական բաժանումը: Մտադրութեան արժանի է երեք ճիշդի զանազանութիւնը. սակայն ՌԻՄ եւ ԿԸ ճիշդին համար ըրած առաջարկութիւնը՝ մեր կարծեօք աւելորդ է. մինչեւ հիմայ ամեն բանսեր Արեւելեան կամ Ռուսահայ բարբառ բաժնի մասնակն ՌԻՄ ճիշդը կը հասկնանք եւ Արեւմտեան կամ Ցաճկահայ բարբառը ԿԸ ճիշդը. անոններու որոշողութեան մէջ մասնականներու վրայ խօսք չ'ըլլար: Գրքին մարմինը կը կազմէ թուով 102 հայ բարբառի ուսումնասիրութիւնը. ասոնց ճշգրտէ դասաւորութիւնը, իւրաքանչիւրէն հրատարակուած մաս մաս նմոշներն եւ լեզուաբանօրէն հնարաւոր քննութիւններն շոյափելի կ'ընեն հեղինակին բազմաթիւն վաստակը:

Ուսումնասիրութեամբս սակայն հայերէն լեզուի եւ մասնաւորաբար հայ բարբառներուն ոչ թէ վերջնական քննութիւնը եղած է, այլ հնարաւոր սահմաններու առաջին եւ ընդհանուր որոշումն: Այս ձեռնարկը յառաջացնել կը մաղթենք յարգ. հեղինակին:

Հ. ՎՐԹԱՆՆՍ ԲՈՒՆԿՈՒՑԵՆՍ

ԱՅԼԵԻՆԵՐ

1. «Այլաբանական պատկեր մը»: — Անխոնը Գր. Թորգոմեանն է դարձեալ, որ «բժշկութեան պատմութեան գաղղկական ընկերութեան տեղեկագրին մէջ (Bulletin de la So-

ciété française d'Histoire de la Médecine, Paris. XI. Nr. 7, p. 422), այս անգամ յօդուած մ'ունի: Այս տեղեկագրին արտասպանութենէն օրինակ մը «Հանգեսի», խմբագրութեան զբառ ըլլալով, համայն կը զգանք մանրամասն նկարագրելու այս պատկերը, որուն կ'ընեն՝ եթէ նոյնութեամբ արուած է, այսինքն առանց լուսանկարի retoucheի, գեղեցիկ կոչուելու չափ յաջող նկար մըն է:

Բայց պատկերին գեղեցկութիւնն չէ որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, այլ այն խորհրդաւոր միտքը, որ կը պարզեւէ այս պատկերին իւր — այլաբանական երեւոյթը, Հիւսնգանոցի համար նկարուած պատկեր մը չէր կրնար աւելի գեղեցիկ ու յարմար motif մ'ունենալ, քան այն միշտ անփոփոխ, միշտ ստոյգ՝ դարերու շրջաններուն մէջէն բարձրարարած գոյող այն ճշմարտութիւնն, թէ տառապեալ մարդկութիւնն իւր սփոփաբքը կը գտնէ կրօնասեր օրօտերէ . . .

Չենք ուզեր այս մեր վարկածին արգարացի ըլլալն ապացոյցանելու աշխատիլ, վասն զի ակնյայտն է, թէ մանաւանդ մեր ազգին մէջ տառապեալ հայրութեան սփոփելներն եղած են հաւատաւոր, բարեպաշտ, կրօնասեր մեր նախնիք, որ խօսքէ աւելի գործով սփոփելու արուեստը գիտէին: Մշտնջենաւորել ուզած է կրօնքն այս ճշմարտութիւնը «Տէր Ստեփան, նուիրելով այս պատկերը՝ իւր անտեսած հիւսնգանոցին:

Վասն զի այս նկարը, ունի ուրիշ մեծ նշանակութիւն մը, զոր ի վեր հանած է Գր. Թորգոմեան. բարեբարներն «հասարակ մահկանացունելու», դասակարգին չեն վերաբերել, գոնէ վերի կարգին միջինը, նոյնպէս վարի շարքին միջինը՝ ապահովական ուղի մը կը ներկայացնեն: Բայց բուռ պատկերին վրայ չեստան մասնացոյց կ'ընեն Գր. Թորգոմեան ուրիշ պարագայ մը զոր անտարբերութեամբ կարգաւ անցնել անհնարին է.

«Անկիւն մը մոռցուած եւ փոշեթափախ հետակորոյս կորուսած», այս պատկերը գտեր հաներ է մէրեղ ինքը 1906ին: Այս գծաւոր պարագան է, որ Խոսիւր խորհրդածութեանց կ'առաջնորդէ զմեզ, վասն զի քաջալիրիչ չէ արուեստին նահապետութեան տեսակետով, քաջալիրիչ չէ նաեւ բարբառներու համար, որոնց բարեգործներուն նպատակն չէ ապահովագրել փոշիներու դեղերու տակ թաղել տրուած նու-